

130 РОКІВ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МЕХАНІКИ У ЛЬВІВСЬКІЙ ПОЛІТЕХНІЦІ

2004 р. – рік славного ювілею Національного університету “Львівська політехніка”.

Перша політехнічна школа у Європі утворена в Парижі у 1794 р., друга – у Празі. Перша Технічна академія заснована у 1815 р. у Відні. Другою була Технічна академія у Львові – перша на українській землі. Урочисте відкриття відбулося 4 листопада 1844 р.

У перші роки своєї діяльності Технічна академія мала три підрозділи: реальну школу, технічний відділ з дворічним навчанням і торговельний однорічний відділ. На технічному відділі однією з перших було створено кафедру механіки, яка зумовила майбутній розвиток інженерної механіки не тільки у Львівській політехніці, а й у регіоні в цілому.

У листопаді 1871 р. академія отримала статус вищого навчального закладу, очолюваного ректором. Колегія професорів у 1872–1873 рр. обрала першим ректором Технічної академії доктора Ф. Стржелецького (1823–1883). Тоді ж створено три факультети: інженерії, архітектури, технічної хімії.

У 1874 р., тобто 130 років тому, започатковано машинобудівний відділ (факультет) під назвою “Школа будови машин”. У 1880 р. назву школи замінили на відділ будови машин, а в 1920 р. відділ став називатися механічним.

У 1877 р. Технічну академію перейменували у Політехнічну школу. Того самого року ректором Політехнічної школи обрали Ю. Захарієвича, який багато зробив для її розвитку. 15 листопада 1877 року відбулось урочисте відкриття навчального року в новому будинку, який став головним корпусом. Автором проекту був Ю. Захарієвич.

В 1893–1894 рр. при Політехнічній школі засновано Музей механіки і теорії машин, серед експонатів якого нараховувалось 337 моделей машин і їх частин.

10 липня 1894 р. Політехнічна школа відзначила 50-річний ювілей свого існування. Кількість студентів упродовж 50 років істотно не зростала і становила щорічно 100–150 осіб, а в 70–90 рр. – 200–250 осіб.

У зв’язку з промисловим розвитком Галичини кількість студентів різко зростає на початку ХХ ст., з 712 осіб у 1900–2001 рр. до 1865 осіб у 1913–1914 рр., з них 586 навчалося на відділі будови машин.

У 1901 р. Політехнічній школі надано право присуджувати науковий ступінь доктора технічних наук на основі наукової праці і попередньо складеного іспиту. До 1918 р. докторські ступені отримали 64 інженери.

У 1904 р. в результаті реорганізації кафедри механіки і теорії механізмів і машин було створено кафедру теоретичної механіки і кафедру технічної механіки (тепер кафедра опору матеріалів).

У 1921 р. Політехнічну школу перейменували у Львівську політехніку.

На початку 30-х років у Львівській політехніці налічувалось 6 факультетів: архітектурний, сухопутної та водної інженерії, хімічний, рільничо-лісовий, механічний та загальний.

Механіка завжди відігравала у Політехніці провідну роль. З 1920 р. механічний факультет став найбільшим у Львівській політехніці.

Так, у 1880–1881 рр. на відділі будови машин навчалось чверть усіх студентів, у 1913–1914 рр. – 30 %, а в 1938–1939 рр. – 37 % контингенту студентів. На механічному факультеті було три відділи: машинобудівний, електротехнічний, нафтовий. Працювало 19 кафедр.

У 1939 р. Львівську політехніку перейменували на Львівський політехнічний інститут з шістьма факультетами: енергомашинобудівним, електротехнічним, хіміко-технологічним, архітектурно-будівельним, шляхово-водним та сільськогосподарським. У 1940 р. створено лісовий факультет. Організовано 79 кафедр, на яких працювало 395 викладачів. Інститут взято на державний бюджет.

Реорганізації, які відбувались у структурі інституту під впливом вимог часу і відповідних змін у суспільно-політичному житті краю, призвели до того, що у 1939–1941 рр. з механічного факультету, який був перейменований на енергомашинобудівний, виділився електротехнічний факультет. У 1944 р. знову було створено два факультети: енергомашинобудівний і механічний, які у 1947 р. знову об'єднуються в один механічний факультет.

У складі факультету в повоєнні роки налічувалось 10 кафедр.

Постійне збільшення механічних спеціальностей дали поштовх до створення у 1962 р. на базі механічного факультету двох факультетів: механіко-машинобудівного (ММФ) і механіко-технологічного (МТФ). На ММФ діяло п'ять кафедр, на МТФ – чотири.

У 1964 р. на кафедрі “Теорія механізмів і машин та підйомно-транспортних машин” (ММФ), завідувачем якої був доктор технічних наук, професор М.С. Комаров, було відкрито спеціальність “Динаміка і міцність машин”. З 1969 р. по 1976 р. було підготовлено 185 інженерів-механіків-дослідників згаданого профілю.

Якщо у 1945 р. на механічному факультеті навчалось 100 студентів, то у 80-х роках їхня кількість досягла понад 1500 осіб на ММФ і 1000 осіб на МТФ.

Відкриття нової спеціальності “Динаміка і міцність машин” виявилось необхідним і актуальним, розширення наукових досліджень призвело до відкриття спеціалізованої Вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук за спеціальністю “Динаміка і міцність машин, приладів та апаратури”. Головою ради призначено доктора технічних наук, професора М.С. Комарова.

У 1992 р. до складу ММФ повернули кафедру опору матеріалів.

У 1993 р. Львівський політехнічний інститут Постановою Кабінету Міністрів України отримав найвищий четвертий рівень акредитації, статус університету і назву – Державний університет “Львівська політехніка”.

Для підвищення рівня фахівців вищої кваліфікації у 1994 р. у Львівській політехніці було створено спеціалізовану Вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій з двох спеціальностей: “Машинознавство” і “Динаміка та міцність машин”. В 1997 р. у раді відкрито спеціальність “Технологія машинобудування”, а в 1999 р. – “Автомобілі та трактори”.

За 10 років діяльності ради захищено 11 докторських і 31 кандидатську дисертацію.

У 1996 р. механіко-машинобудівний факультет перейменували на факультет машинобудування і автомобільного транспорту (ФМАТ), а в 1998 р. кафедру автомобілів розділили на дві: кафедру експлуатації і ремонту автомобільної техніки (ЕРАТ) і кафедру автомобілебудування (АБ).

11 вересня 2000 р. Указом Президента України, враховуючи загальнодержавне і міжнародне визнання результатів діяльності та вагомий внесок у розвиток національної вищої освіти і науки, університету надано статус національного і присвоєно назву Національний університет “Львівська політехніка”. В університеті запроваджено багатоступеневу систему підготовки кадрів.

Внаслідок структурної реорганізації у 2001 р. у Львівській політехніці створено 12 навчально-наукових інститутів, у т. ч. на базі двох механічних факультетів створено Інститут інженерної механіки та транспорту (ІПМТ), до складу якого увійшло 8 випускових і три загальноінженерні кафедри. Професорсько-викладацький склад інституту налічує понад 140 осіб, з них: 23 – доктори наук, 94 – кандидати наук. Лабораторна база налічує понад 30 спеціалізованих лабораторій.

В інституті проводиться підготовка бакалаврів за чотирма напрямками: “Інженерна механіка”, “Інженерне матеріалознавство”, “Зварювання”, “Транспортні технології”.

В ІПМТ навчається майже 1800 студентів. Щороку до 300 випускників отримують дипломи інженера і магістра із 13-ти спеціальностей.

Загалом за повоєнний період, починаючи з 1945 р., у Львівській політехніці підготовлено 30612 фахівців механічних спеціальностей, зокрема 17431 – стаціонарної форми, 6656 – вечірньої і 6525 – заочної форми навчання. Починаючи з 1998 р., підготовлено 137 магістрів з 11 спеціальностей.

Як Львівська політехніка в цілому, так і Інститут інженерної механіки та транспорту мають славні наукові традиції. У довоєнний період тут працювали відомі вчені-механіки: С. Банах, М. Гу-

бер, В. Бужинський і ін. У новітній історії розвиток інженерної механіки пов'язаний з іменами професорів Г. Савіна, М. Леонова, А. Рабиновича, М. Медвідя, М. Комарова, М. Шульги, С. Калініна та ін. Особливого значення набули науково-дослідні лабораторії, сформувались потужні наукові школи, значно розширився і зміцнів зв'язок з промисловістю. Можливості і рівень підготовки фахівців-механіків, наукові традиції і результати, міжнародне визнання школи львівських механіків пройшли випробування часом і створюють добру основу для подальших здобутків у царині однієї з найдавніших наук – механіці.

І.В. КУЗЬО,
декан повної вищої освіти –
заступник директора ПМТ,
доктор технічних наук,
професор